

Slovanske pravljice.

Priobčuje *Nik. Vrhov.*

1. Dva berača.

(Češka.)

V neko vas sta dospela nekdanj dva berača in sta prosjačila po nji. Eden je bil slep, eden pa je videl. Temu so rekali Tirolček — čudno ime! Zakaj so mu tako dejali, pa ne vem.

Pretkan je bil Tirolček. Ko sta prosila od hiše do hiše, si je pridržaval večje kose kruha, manjše pa je metal ubogemu slepcu v malho. Hudo je bilo siromaku; stradati je moral. »Pojdite v imenu

božjem! Toliko vas je danes, da si kar vrata podajate; cel hlebec smo že razkosali«, so govorili ljudje. Ponekod pa so se vendar usmilili siromaka slepca. Ali niti tega mu ni privoščil Tirolček. Rad bi se ga bil iznebil. Za vasjo ga počaka. Ko pritapa slepec za vas, se mu ponudi za spremljevalca. Starček mu je bil hvaležen zato, zdaj vsaj nikamor ne zajde ter v jarek ne pade. Na kaj hudega niti mislil ni. Prideta do gozda. Ne daleč od ceste je stal visok, votel hrast. — »Tukaj-le me počakaj, prijatelj! Jaz skočim ta čas v bližnjo vas, da bova imela opoldne kaj jesti. Precej se vrnem!« pravi Tirolček.

Slepec se zlekne pod hrastom. Tovariš mu da kosce kruha iz koška. Slepca mu ni povedal, da je koš poln prav do vrha; dejal je, da je to poslednji grižljaj. Starček mu ponudi svojo malho, da naj pogleda, če je še kaj v nji. Tirolčka ni bilo treba še posebe opominjati; malone vso je izpraznil, potem pa izginil.

Minila je ura, druga, tretja — ali tovariša ni bilo od nikoder. Mračilo se je že, toda niti duha, niti sluha ni bilo o njem. Bilo je na jesen, in zvečer je bilo že mrzlo. Starček otipa hrast; v duplini njegovi bi lahko prenočil, ondi ga zver ne bo mogla napasti. Pa zleze vanjo ter zamaši odprtino z mahovjem in s praprotjo. Potem opravi večerno molitev, en očenašek zmoli celo za tistega hudobneža, ki ga je zvodil v les in se zdaj neče vrniti. Dober starček je bil, iz srca je odpustil nevoščljivcu. Ali v hrastu ni mogel zaspiti.

Polnoči je že utegnilo biti, kar se razlegne krog hrasta čuden šum. — Zveri so se shajale. Vsako leto so se zbirale o tem času pri starem, votlem hrastu. Zdajci utihne vse. Nek momljav glas zagode prav tik dupline: »Ko bi ti, ki jim ne služijo oči, vedeli ter si jih danes zjutraj umili z roso, bi takoj izpregledali; toda kdo jim to povej?« Bil je to star medved, najstarejši izmed vseh, kar jih je bilo v gozdu.

»Nekje je na kraljevem vrtu drevo, ki rodi zlato sadje. Letos pa usiha, gine. Kralj obeta veliko plačilo tistemu, ki mu ozdravi dragoceno drevo. Ko bi pač vedel kdo in kopal tja do korenin, pa bi izkopal velikega črva, ki izpodjeda drevesu življenje; ko bi črva pokončal, bi gotovo pomogel drevesu«, pripoveduje volk, očak volčjega zaroda.

»Nekje je na kraljevem vrtu vodnjak. V njem izvira voda, ki ji na vsi zemlji ni enake. Letos je neki usahnil tisti studenec, in nikogar ni, ki bi mogel narediti, da bi voda zopet privrela iz tal. Ko bi pač kdo vedel in bi kopal globoko pod kamenje, odkoder prihaja virček iz zemlje, pa bi prikopal do velikanske žabe, ki požira vso vodo; tako bi oživel kraljevi studenec. Tistemu, kdor to dožene, obeta kralj ne le veliko plačila, ampak tudi edino hčer, po smrti pa še krono«, pravi jelen, najstarejši v vsem gozdu; iznad glave sta mu molela krasna rogova. Delila sta se na brezšteviline roglje, sto jih je utegnilo biti.

Ko je dogovoril, se začuje zopet prav tik dubline tisti momljava glas kakor prej: »Kadar se ob letu tukaj snidemo, si povemo zopet kaj«. — In zveri se razidejo...

Starček je vse dobro slišal v hrastu. Odmaši si duplino, in komaj je padla prva rosa, izleze, si otare z njo oči in — glej čudo! — hipoma izpregleda. Iskreno zahvali Boga za dobroto, ki mu jo je dodelil, ter jo mahne naravnost v tisto deželo, kjer je usihalo dragoceno drevo. Glavno mesto, kjer je prebival kralj, je bilo vse prepreženo s črnim suknom. Ljudje se niso veselili; žalovali so s kraljem vred. Starček se ustavi v krčmi. Tu zve, zakaj da je mesto prepreženo s črnim suknom, zakaj da se ljudje ne veše, nego žalujejo s svojim kraljem.

»Drevo usiha, ki stoji na kraljevem vrtu in ki rodi zlato sadje; zato je mesto prepreženo s črnim suknom, zato se ljudje ne veše, nego žalujejo s svojim kraljem. Velike darove obeta kralj vsakomur, kdor ozdravi drevo«, pripoveduje krčmar.

»Priatelj, bodite tako dobri in peljite me v grad, pomogel bom drevesu, da ozeleni, da se spomladi razcvete, poleti pa obrodi sad«, ga prosi starček.

»Skoro ti ne verjamem, da bi bil tako pameten. Drugačni mojstri so bili tukaj, pa niso tega dognali, osramočeni so odhajali. Ne bodi predrzen in ne hodi tja. Kralj je že razsrjen. Mene in tebe bi dal ob glavo«, mu brani krčmar.

»Če nečeš, pojdem pa sam, silil te ne bom«, reče starček trdovratno ter krene v grad. Tudi tam je bilo vse prepreženo s črnim suknom. Dvorniki so le šepetaje govorili, boječ se, da ne bi motili splošne žalosti. —

Težko je prišel h kralju; silno se začudi vladar prebrisanemu starčku. »V imenu božjem! Če torej hočeš, pa koplji! Poslom naročim, da naj ti pomagajo, videl bom, kako se obneseš!«

Pa odvedo starčka na vrt k drevesu, ki je rodilo zlato sadje, zdaj pa je usihalo. Dado mu lopato in motiko in še sami mu pomagajo kopati. Ko prikopljejo do korenin, zagledajo velikega črva. Ali to ni bil navaden črv, bila je ostudna pošast. Starček mu mahoma razčesne glavo, potem pa zopet zasujejo korenine z mehko prstjo, in hipoma je drevo ozelenelo. Povsod so

snemali črno sukno, razobešali pa rdeče. Trobentači so hodili po mestu ter oznanjali ljudstvu novico, da je zopet oživel drevo, ki rodi zlato sadje. Kralj je bogato obdaril starčka. Ta pa ni obdržal ničesar; vse je razdal ubožcem, da bi molili zanj; niti krčmarja ni pozabil, dasi ga prej ni hotel odvesti h kralju.

Od tod se napoti v deželo, kjer je usahnila voda v kraljevem vodnjaku. Kmalu je bil tam. Zopet se ustavi kraj mesta v krčmi. Glavno mesto, kjer je

stanoval kralj, je bilo prepreženo s črnim suknom; ljudje se niso veselili, nego žalovali so s kraljem vred. Krčmar mu pove, zakaj da je mesto prepreženo s črnim suknom in zakaj da se ljudje ne vesele, nego žalujejo s svojim kraljem.

»Vodnjak v kraljevem gradu ne daje vode; usahnil je studenec njegov, in zato je mesto prepreženo s črnim suknom... Kralj ni samo velikih darov obljubil vsakomur, kdor pomore vodnjaku, nego obljubil mu je celo edino hčer, po smrti pa krono.«

»Upam si zopet oživiti studenec; peljite me h kralju, prijatelj!« ga prosi starček.

»Ne verjamem, da bi ga ti priklical iz tal; drugačni mojstri so bili tu, pa ga niso mogli, osramočeni so odhajali. Nikar ne bodi predrzen! Kralj je razsrjen, oba bi utegnil dati ob glavo«, mu brani krčmar.

»Če nečeš, pojdem pa sam, silil te ne bom«, reče starček trdovratno ter odide v grad. Tudi tam je bilo vse prepreženo s črnim suknom. Dvorniki so govorili le šepetaje, boječ se, da bi ne motili splošne žalosti. — Težko je prišel h kralju; silno se začudi vladar preprostemu starčku. »V imenu božjem! Če torej hočeš, le koplji! Poslom naročim, da ti pomagajo. Videl bom, kako se obneseš!«

Starčku dajo motiko in lopato ter ga odvedejo k vodnjaku. Kopali so in kopali, ko pa prikopljejo do studenca, zagledajo veliko žabo, ki je vso vodo popivala iz studenca. Potolčejo jo pa vržejo ven; potem zravnajo zopet odkop, in hipoma privre iz tal čista, studena voda ter napolni vodnjak. Radostno so snemali ljudje črno sukno in razobešali rdeče. Trobentači so hodili po mestu ter oznanjali ljudstvu veselo novico, da je vodnjak zopet poln studene vodice, kateremu je bil usahnil studenec.

Kralj je hotel dati starčku edino hčer kakor prej obetal; toda starček si je izprosil samo toliko denarja, da bo preskrbljen do smrti. »Zakaj bi ji kazil mlado življenje? Star sem že in zadovoljen bom, če mi da tvoja milost, kar mi treba do groba«, je dejal kralju. — In zopet ni pozabil ubožcev. Mnogo dobrega jim je storil. Marsikaj jim je izprosil od kralja.

Zgodi se nekoč, da sreča starček Tirolčka, ki je še vedno hodil s koškom ter godrnjal venomer, če so drugi dobivali kak kosec kruha. Komaj je izpoznal starčka. Poprosi ga, naj nikomur ne pravi, da ga je zvodil v gozd. Starček mu je že zdavna iz srca odpustil, pa povedal mu je, kako da je našel srečo.

Bilo je ravno ob letu, odkar je slepi starček prenočeval v hrastovi duplini. Tirolček si misli: »Tudi jaz naj poskusim!« Košek s priberačenim blagom vrže stran — saj ga mu itak ne bo več treba! — In ko je dospel v gozd, zleze v votli hrast ter željno pričakuje polnoči. Zopet se razlega čuden šum, zopet se snidejo zveri krog hrasta, kjer so se zbiral vsako leto ob tem času.

»Nu, kaj novega?« zamomlja isti glas tik dupline.

»Kaj novega?... Ozelenelo je zopet tisto drevo, ki je pred letom usihalo. Zdaj rodi znova zlato sadje«, je pripovedoval volk, očak volčjega zaroda.

»In vodnjak, ki mu je lani usahnil studenec, je zopet napolnjen s čisto studeno vodico«, je dodal jelen, najstarejši v vsem gozdu, tisti, čegar glava

je nosila krasno rogovje, deleče se na brezšteviline roglje; to leto je zopet pognal nov izrastek.

»To je izblebetal kdo izmed naših!« zagodrnja ježno medved — »nihče drugi nego jezična lisičica. Kaznujmo jo zato!«

Toda lisica je bila bliskoma na hrastu; kakor dve luči se upro njene oči srepo dolí v votlino.

»Ven in ven tista jezična lisičica, venomer moram slišati to; le poglej v hrast, ti stari godrnjač! Saj sediš dolí tik luknje«, vikne zasmehljivo lisica.

»Aha«, zavije volk, »nikdar več nas ne izdaš!« — in plane v duplino, izvleče Tirolčka ter mu odgrizne glavo. Medved mu odtrga roke, krokar izkljuje oči, truplo pa natakne jelen na rogovje.

Starček pa je še dolgo živel in ko je umrl, so molili zanj ubožci po vsem kraljevstvu.

V božični noči.

Spisal *Andrej Rapè.*

kromna soba . . . V nji kleči pred božjim razpelom deklica. Solze ji teko po bledem licu. Oko ji je sanjavo uprto kvišku . . . Za njo na tleh se igra deček.

Trpka bol stiska deklici srce.

Svetilka polagoma dogoreva, a dekle ne vidi, ne sliši in ne čuti nič. Zunaj je pa — sveta noč . . .

Sveta noč! Kako trepeče v sijaju zvezd nebo, kako bleste biseri, nastlani po snežni odeji v tisočeri barvah! Kako šepetajo tihe smreke v rahlem vetru v sveto, božjo noč!

Dolgo je molilo dekle pred božjim razpelom. Deček za njo je zatisnil oko v prijeten, otroški sen.

Ozrla se je po njem.

»Le sladko spi ter sanjaj o dobri materi, ki so jo nama odnesli danes od tod tja na božjo njivo ob cerkvi. O, zakaj je niso pustili tu? O, da bi jo mogla zbuditi! . . .« je šepetalo dekle.

Od preobilnega joka so se ji že posušile solze. Stopila je k oknu ter zrla molče v sveto, božjo noč.

Srce ji je bilo glasno, kot bi s kladivom tolkel po prsih, toda ni se ganila. Kot bi bila kip je strmela v zvezdnato nebo.

Luna je ravno priplavala nad strehami in obsvetila staro lipo, stoječo pred hišo, da se je lesketala v biserih kakor božično drevesce.

Dekle je sklenilo roke in pritisnilo vroče čelo na zamrznjeno steklo.

Dolgo je sanjavo gledala v neizmerne svetove, potem pa je pomirjena stopila k mizi. Deček je mirno spal, ona pa je začela pisati pismo očetu.

»Kaj naj ti pišem, oče? Naj li te obvestim o smrti materini?«

Sklonila je glavo ter se zamislila, nato pa je šepetala sanjavo: »O, bilo je veselo, lepo življenje! Zdi se mi, da so bile to le lepe sanje.